

Information från Överförmyndarnämnden

Föräldraförvaltning och förordnade vårdnadshavare/förmyndare

Ett barn under 18 år är ”underårigt” eller ”omyndigt”. Den som är underårig saknar rättshandlingsförmåga, dvs. möjligheten att ingå rättsligt bindande handlingar t.ex. avtal. I och med att barnet saknar rättshandlingsförmåga behövs en ställföreträdare. I de allra flesta fall har föräldrarna den funktionen. Föräldrar företräder sina barn dels som vårdnadshavare, dvs. ansvarar för att barnet får omvårdnad, trygghet och god fostran, dels som förmyndare, dvs. ansvarar för förvaltning av barnets tillgångar och företräder barnet i ärenden som rör tillgångarna.

Skulle en av föräldrarna avlida är den andre föräldern vanligtvis ensam förmyndare och vårdnadshavare. Om den förälder som är i livet behöver hjälp kan rätten utse en särskilt förordnad vårdnadshavare eller särskilt förordnad medförmyndare. Vid äktenskapsskillnad blir den som får vårdnaden om barnet också förmyndare. När det gäller barn vars föräldrar inte är gifta med varandra är det i allmänhet modern som är både förmyndare och vårdnadshavare om ingen särskild anmälan görs. Om båda föräldrarna avlider utser rätten en särskilt förordnad vårdnadshavare. Den särskilt förordnade vårdnadshavaren inträder då också som förmyndare om detta anses lämpligt. I annat fall kan särskilt förordnad medförmyndare utses.

Föräldraförvaltning

Fri förvaltning

Huvudregeln är att om föräldrar är förmyndare så bestämmer de fritt över hur deras barns tillgångar ska användas eller placeras. Detta kallas fri förvaltning. Tillgångarna ska användas till barnets bästa och de ska placeras tryggt och ge skälig avkastning. Föräldrar förvaltar barnets pengar under skadeståndsansvar.

Kontrollerad förvaltning

Den fria förvaltningen begränsas under vissa förutsättningar och då tillämpas kontrollerad förvaltning. Detta innebär att överförmyndarnämnden kontrollerar barnets tillgångar.

Den kontrollerade förvaltningen träder in:

- När barnets tillgångar överstiger 8 prisbasbelopp (352 000 kronor för 2012). Föräldrarna blir då redovisningsskyldiga till överförmyndarnämnden. Redovisning ska lämnas varje år.
- Särskild överförmyndarkontroll har föreskrivits i gåvobrev eller testamente
- Den underårige äger fast egendom eller nyttjanderätt till fast egendom.
- Överförmyndares samtycke krävs oavsett tillgångarnas storlek
- Skärpande föreskrifter då överförmyndarnämnden fått information om att tillgångarna förvaltas på olämpligt sätt.

Vissa rättshandlingar som ska företas för barnets räkning kräver dessutom överförmyndarnämndens samtycke oavsett storleken på barnets tillgångar. Exempel på detta är om barnet genom gåva ska ta emot bostadsrätt eller fastighet, om barnet som fyllt 16 ska driva näringsverksamhet, om barnet ska uppta eller överta lån, om barnet är arvtagare ska arvskiftet dvs. egendomens fördelning godkännas av överförmyndarnämnden.

Det är också viktigt att tänka på att då barnet fyllt 16 skall barnet alltid ges tillfälle att yttra sig över viktigare beslut. Vid 16 års ålder får barnet dessutom själv sluta avtal om arbete samt fritt förfoga över sin lön.

Det är förmyndarnas skyldighet att inom en månad efter att tillgångarna översteg åtta prisbasbelopp meddela detta till överförmyndarnämnden genom att inge en tillgångsförteckning.

Ospärrade konton

Huvudregeln är att barnets konton ska vara ospärrade. Detta gäller även om barnet har tillgångar över åtta prisbasbelopp. De flesta föräldrar kan därför ta ut pengar från barnets konto utan överförmyndarnämndens samtycke. Det är viktigt att komma ihåg att det är barnets bästa och barnets behov som är avgörande för hur pengarna ska användas och placeras. Trots att barnet har tillgångar har föräldrarna fortfarande ansvaret för barnets försörjning.

Föräldrars underhållsskyldighet

Av 7 kap 1 § förädrabalken framgår att föräldrar har en lagstadgad underhållsskyldighet gentemot sina barn. Det innebär att föräldrar är skyldiga att betala för barnens mat, kläder och uppehälle. Barnets egna inkomster ska visserligen beaktas vilket betyder att barnet i vissa situationer kan få bidra till sin försörjning, t.ex. betala sin del av hyran i den mån föräldrarnas inkomster inte bedöms vara tillräckliga. Barnet är dock aldrig försörjningsskyldigt för sina föräldrar eller syskon.

Gåvoförbud

Vare sig det råder fri förvaltning eller kontrollerad förvaltning har föräldrar aldrig rätt att ge bort den omyndiges egendom, det kan inte heller ske genom samtycke från överförmyndarnämnden. Undantag görs för personliga presenter, dvs. julklappar och födelsedagspresenter som inte står i missförhållande till den omyndiges ekonomi.

Med överförmyndarens samtycke kan den omyndiges inkomster användas till understöd åt anhöriga. Sådant samtycke ges dock mycket restriktivt.

Förbud mot sammanblandning

Förmyndare får inte blanda samman sina tillgångar med barnets enligt 12 kap 6§ föräldrabalken. En förälder får därför inte ha gemensamt konto eller värdepappersdepå tillsammans med sitt barn. Inte heller får underåriga syskon ha gemensamma konton.

Särskilt förordnad vårdnadshavare och förmyndare

Barn under 18 år kan av olika anledningar sakna förmyndare. Det kan bero på att föräldrarna är avlidna eller har blivit entledigade som förmyndare eller att en ensam förmyndare fått förvaltarskap anordnat för sig.

Särskilt förordnad vårdnadshavare eller medförmyndare utsedda av tingsrätten faller under överförmyndarens tillsyn i likhet med gode män och förvaltare. Dessa är tills skillnad från vårdnadshavare/förmyndare enligt lag alltid redovisningsansvariga inför överförmyndarnämnden.

Förvaltning

Inom två månader från förordnandet skall tillgångsförteckning lämnas till överförmyndarnämnden. Beträffande förvaltningen av egendomen tillämpas samma regler som för gode män och förvaltare. Medlen skall användas till den minderåriges uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Övriga medel skall placeras så att de lämnar skälig avkastning. Vidare skall tillgångarna förses med överförmyndarspär. Överförmyndarnämndens samtycke skall inhämtas vid en rad åtgärder, se vidare handbok för gode man/förvaltare/förmyndare.

En förordnad förmyndare får inte ge bort den omyndiges egendom. Endast personliga presenter (julklappar och födelsedagspresenter) som inte står i missförhållande till ekonomin är tillåtna.

Det skall också noteras att den underhållsskyldighet som gäller för legala förmyndare enligt 7 kap 1 § föräldrabalken inte är tillämplig för förordnade vårdnadshavare och förmyndare.

I likhet med legala förmyndare får inte en förordnad sammanblanda barnets tillgångar med sina egna eller blanda samman flera minderårigas tillgångar på samma konto.

Redovisning

Den förordnade förmyndaren skall varje år redovisa sin förvaltning till överförmyndarnämnden. Detta sker genom en s.k. årsräkning som avges på heder och samvete.

När uppdraget som förordnad förmyndare upphör skall de förvaltade tillgångarna omedelbart överlämnas till den enskilde om myndig ålder uppnåtts eller till den som övertagit uppdraget. En sluträkning skall inlämnas till överförmyndarnämnden.

God man för barn

Barn kan ibland behöva företrädas av en god man t.ex.,

- Om barn och förälder är delägare i samma dödsbo
- Om barnet ska ta emot eller köpa en fastighet eller bostadsrätt av en förälder
- Om förälder ska låna barnets pengar
- Om det finns motstridiga intressen mellan barn och förälder t.ex. vid en rättegång

Överförmyndarnämnden förordnar en god man för att tillfälligt tillvarata barnets intressen.